

UPSALA, ŠVEDIJA, 1619

ali! Vali! Kurgi toji mergaitė?

Išgirdusi darbdavio balsą puoliau skubiai ropštis iš krautuvės rūsio.

– Čia! – atsiliepiu gaudydama kvapą ir statydamą ant prekystalio aukso siūlų dėžę.

Mediniais rūsio laiptais, siaurumu priligstančiais kopėčiomis, aš kopiau viena ranka spausdama dėžę, o kita prisilaikydama, kad stačia galva nenugarmėčiau žemyn. Po kurio laiko, aišku,

bėgiosiu jais ir kalnų ožka, tačiau kol kas dirbau parduotuvėje tik mėnesį, o laiptai, net vertinant pagal skandinaviskus standartus, buvo baisiai statūs ir siauri. Be to, turint omeny ilgus viršutinius ir apatinius sijonus, tampa akivaizdu, jog nelaimė čia beveik garantuota.

Mano darbdavys ponas Nilsas Svensonas nusišypsojo klientui.

– Vali naujokė, ji dar tik mokosi dirbti.

Aš droviai tūptelėjau ir nuleidau akis.

– Visgi jai puikiai sekasi, tiesa, micloji?

Ponas Svensonas padrašinamai linktelėjo man, o paskui sutelkė visą dėmesį į pirkėją, kuris kankinosi spėliodamas, ar plačios rauktinės apykaklės jau išties išeina iš mados, ar dar ne.

Aš išitraukiau iš prikyštės kišenės plunksninę dulkių šluotelę ir pradėjau šluostyti palei dvi sienas išrikiuotus audinių rietimus. Nilsas Svensonas buvo vienas iš populiariausių Upsalos siuvėjų, o jo krautuvėlė garsėjo pačia geriausia audinių pasiūla. Mano ranka slystelėjo švelnute, dailiai nuausta sodrių brangakmenių atspalvių vilna; greta puikavosi įvairaus storumo natūralios bei dažytos drobės ritiniai: nuo plonytės permatomos ir drugelio sparnas iki tvirtos, sunkios, tinkamos kelnėms ir liemenėms; taip pat nestigo neįtikėtina puikaus šilko iš Tolimųjų Rytų, mirguliuojančio egzotišku papūgiškumu, absoliučiai nederančiu prie lapkričio atmosferos šioje šalyje.

Sutildžius sidabriniam durų varpeliui į parduotuvę įžengė nepaprastai elegantiška moteris. Jos skrybėlaitę puošė

ilga turkio spalvos stručio plunksna, kurios kaina, mano vertinimu, prilygo sumai, mano uždirbamai per šešetą mėnesių.

– Sveika, brangioji, – atsigręžęs pasisveikino vyras ir lengvai sugavęs pabučiavo pirštintą rankutę. – Atleisk, kad vėluoju.

– Man dėl to nekilo nė menkiausių nepatogumų, – maloningai atsiliepė moteris. – Baik savo reikalus.

Be garso žengdama ožiuko odos bateliais ji slyste nuslydo per parduotuvę ir po akimirkos jau stovėjo šalia manęs, mojuojančios šluotele ir iš paskutiniųjų besistengiančios nespoksoti į nuostabų audros debesų pilkumo apsiaustą, išsiuvinėtą juodomis gėlėmis.

– Koks dailus audeklas, – sumurmėjo moteris liedsdama nuo siuvinėtų ornamentų apsunkusį persikų spalvos muarą. Ji grįžtelėjo į vyrą. – Miclasis? Juosmenį tau tikrai derėtų...

Nežinau kodėl, bet kaip tik tuo momentu ji pažvelgė į mane. Išsiblaškęs jos žvilgsnis slystelėjo pro šalį, paskui paaštrėjo ir tarsi magnetas prilipo man prie veido. Dailioji ponia nutilo nebaigusi žodžio ir sustingo išplėtusi akis. Sugniaužė šilkinio audinio kampa ir laikė įsikibusi, rodė, vos nulaikydama pusiausvyrą.

– Taip, brangioji? – atsiliepė vyras.

Moteris paleido šilką ir nusišypsojo virpančia šypsena.

– Minutėlę.

Ji grakščiai nūsuko nuo vyrų ir dar kartą įsiziūrėjo į mane.

– Tu, – ištarė tyliai, kad juodu neišgirštu.

– Taip, ponia? – susirūpinusi paklausiau.

Paskui... Nenumanau, kaip paaiškinti, nesugebu to apibūdinti. Pati nesuprantu, kaip tai nutinka ir kas įvyksta, tačiau žvilgsniams susitikus mes akimodu atpažinome viena kitą. Aš prasižiojau ir vos neaiktelėjau.

Mudvi suvokėme abi esančios nemirtingosios. Per beveik penkiasdešimt metų aš apkeliauju tris šalis, pabuvoju aštuoniuose miestuose ir nesutikau nė vieno tokio kaip aš.

– Kas tu? – sušnibždėjo ji.

– Aš vardu Vali, ponია.

– Iš kur esi kilusi?

– Iš *Nóregr*, ponია, – pamelavau be jokio vargo, nes per kelis dešimtmečius jau buvau spėjusi įprasti prie šio melo.

Vyliausi, jog Norvegijoje esama nemirtingųjų, nors gyvenama ten nemačiau nė vieno.

– Brangioji! – pašaukė ją vyras.

Paskutinį sykį skvarbiai nužvelgusi moteris paliko mane ramybėje ir prisitartinu prie vyro. Netrukus juodu išėjo į žvarbią popietės tamsą – buvo vos pusė keturių, tačiau saulė tame šiaurės krašte jau buvo spėjusi nusileisti.

Aš stovėjau sustingusi, o galvoje sparčiai sukosi ratukai, kol suvokiau, jog ponas Svensonas žiūri į mane. Išsyk atitokusi vėl įnikau valyti dulkių.

Kitą dieną šeimininkas pakvietė mane nuo stiklinės vitrinės, kurią puošiau šilko juostomis. Jis kažką rūpestingai sulankstė, įvyniojo į rudą popierių ir apsuko vaškuota virvele.

– Nugabenk šį ryšulį poniai Henstrom, – pasakė man. – Ji pagaidavo keleto audinių pavyzdžių, – krautuvininkas paėmė

plunksnakotį, pamirkė rašale ir dailia, pasvira rašysena išvedžiojo gatvės pavadinimą bei namo numerį. – Pasiskubink, Vali. Ir štai imk, grįždama nusipirk bandelę, – jis padavė man kelis variokus.

– Ačiū, pone, – padėkojau aš.

Dirbti šiam geraširdžiam žmogui išties nebuvo taip jau blogai.

Aš pasitaisiau skarelę, kurią visuomet ryšėdavau ant kaklo, užsimečiau pilkšvai žalią grubios vilnos apsiaustą ir išskubėjau. Ponia Henstrom gyveno maždaug už pusės valandos kelio. Strykčiojau stengdamasi išvengti tyškančio purvo, arklių, į pagrindinės gatvės parduotuves plūstančių žmonių būrių ir dar kartą pasidžiaugiau tuo, jog gyvenu nebe kaime, o mieste. Upsala buvo didžiausias miestas iš visų, kuriuose man buvo tekę apsistoti po Reikjaviko. Kaimo vietovėje tyli ir neperžvelgiama naktis apgaubdavo viską aplink tarytum ant žvakės liepsnos užvožtas varpelis. Čia net ir vidurnaktį kartkartėmis išgirdavai kanopų kaukšėjimą į grindinio akmenis, kūdikio verksmą arba pro šalį traukiančių kiek per daug išgėrusių vyrų dainą. Ir štai čia, šiame mieste, gyveno mažų mažiausiai dar viena nemirtingoji.

Gatvės sukosi, vingiavo ir man ne kartą teko grįžus tuo pačiu keliu pasirinkti kitą posūkį. Žingsniavau kaip galėdama greičiau, kad nesužvarbčiau, bet drėgna, ūkanota vėsa skverbėsi po apsiaustu ir lindo į kulkšnis sickiančius batus. Kai pagaliau radau reikiamą namą, buvau sustirusi iki pat pirštų galiukų ir net tirtėjau nuo šalčio.

Didžiulio prašmatnaus rudo mūrinio namo sienas puošė spalvotai nudažytų plytų intarpų ornamentas, o priešakį – laiptuota piramidė. Pastatas buvo keturių aukštų, įėjimo link kilo aukšti laiptai. Aš keletą kartų stuktelėjau žalvariniu liūto galvos formos belstuku. Beveik iškart juodai dažytas duris atidarė stambi apvalaina moteris, pasirišusi baltutėlę prikyštę be menkiausios dėmelės. Jos rankos buvo įraudusios nuo darbo, kaip visų tarnų, tačiau veide atsispindėjo neabejotinas orumas. Ko gero,ėjo čia vyriausiosios ūkvedės pareigas.

– Atėjau iš Nilso Svensono krautuvės, – prisistačiau. – Atnešiau poniai audinių pavyzdžių.

Aš ištiesiau tarnaitci tyšulėlį, bet toji nepaėmusi plačiau atvėrė duris.

– Ponia tavęs laukia didžiojoje svetainėje.

– Manęs? Juk aš tik pasiuntinukė iš parduotuvės.

– Prašau užciti, – ūkvedė galvos linktelėjimu parodė į aukštas rusvai pilkšvas dvivėres įsprūdines duris.

Kambaryje priešais gėlių bei vainikų ornamentais padailintą marmurinį židinį sėdėjo moteris. Ugniakurą juosė laivais išpicšti balti ir mėlyni kokliai, mane apėmė noras atsiklaupus apžiūrėti kiekvieną piešinį mėgaujantis nuostabia šiluma. Visgi užgniaužusi šį troškimą nedrąsiai sustojau tarpduryje. Moteris grįžtelėjo, ir pamačius jos veidą širdis pradėjo sparčiau plakti – atpažinau vakarykštės popietės pirkėją, nemirtingąją.

– Aha, pono Svensono pavyzdžiai, puiku, – prabilo ji lygiu, skambiu balsu, tobula, rafinuota tartimi. – Paprašysiu tavęs

palaukti, mergaitė, kol juos apžiūrėsiu, o tuomet išsyk praneši šeimnininkui mano pasirinkimą.

– Klausau, ponია, – suglumusi linktelėjau.

– Dėkoju, Singe, – kreipėsi ji į ūkvedę, ir toji nenorom atsisitraukė, aiškiai nesitverdama smalsumu ir nepritariamai šnairuodama į prabangioje svetainėje mindžikuojančią krautuvininko padėjėją.

Durims tyliai užsivėrus ponია Henstrom pamojo man priciti arčiau.

– Atleisk už šią mažą suktybę, bet aš negalėjau lyg niekur nieko pasikviesti į svečius parduotuvės darbuotojos, – tyliai paaiškino ji, ir aš linktelėjau. – Sakėsi esanti iš *Nóregy*?

Vėl linktelėjau.

– O jūs ponია... iš kur kilusi jūs? – įžūliai paklausiau.

– Iš Prancūzijos, – atsakė jinai.

Tuo metu apie nemirtinguosius žinojau be galo mažai, todėl buvau priblokšta. Nejaugi mūsikių esama visur? Kiekvienoje šalyje?

Apie tai, kas esu, išgirdau sulaukusi dvidešimtys. Iki tol nieko nė nenutuokiau. Juk, šiaip ar taip, savo akimis mačiau, kaip buvo išžudyta visa mano šeima. Jie mirė, taigi akivaizdu, jog aš irgi galėjau mirti.

Netekusi pirmojo vyro, kuris nebuvo nemirtingasis, nukeliavau į Reikjaviką ir įsidarbinau tarnaitė dideliame vidurinės klasės šeimos name. Netrukus supratau, jog jie irgi yra nemirtingieji. Anų namų šeimnininkė Helgara Thorsdotir pirmoji šį

bei tą papasakojo apie mūsų šiuos. Tada buvau labai jauna, taigi begalinės būties sąvokos darai nesupratau.

Visa tai nutiko prieš penkiasdešimt metų. Bėgant laikui, iš pradžių lėtai, paskui vis greičiau realybė pamažu tapo apčiuopiama: žvelgdama į nublizginto metalo plokštelę, kartkartėmis pasitaikantį tikrą veidrodį arba į ramų tvenkinio ar balos paviršių, visuomet matydavau save tokią pačią. Dešimtmetis po dešimtmečio. Mano odos neišvagojo raukšlės, o plaukų, nors ir labai šviesių, beveik baltų, nepalietė senatvės šarma. Aš nė trupučio nesikeičiau.

– Kick tau metų, mieloji? – pasitiravo ponja Henstrom.

Ji nepakvietė manęs atsisėsti ir nepasiūlė gėrimo; buvau tik paprasta krautuvinininko padėjėja.

– Šešiasdešimt aštuoneri, – atsakiau silpnu balsu.

Iš pažiuros atrodžiau daugių daugiausia septyniolikos.

– Na, o man du šimtai dvidešimt devyneri, – pasakė moteris, ir mano akys išsiplėtė. Ji nusijuokė. – Neabejoju, jog esi sutikusi už mane vyresnių žmonių.

Aš nenučiuokiau, kokio amžiaus buvo mano tėvai. Gera nežinojau, kiek metų buvo Helgarai arba jos vyrui, nors iš viso to, ką papasakojo, susidariau nuomonę, jog turėjo būti apie aštuoniasdešimt. Tuomet. Tokiu atveju dabar jai jau šimtas trisdešimt.

– Nemanau. Nesu sutikusi daug mūsų šiuos.

– Bet, brangute, mūsų yra visur! – ponja vėl nusijuokė, o iš po kėdės išlindęs mažas spanielis, kurio iki tol nepastebėjau,

užšoko jai ant kelių. Moteris perbraukė pirštais per švelnią galvutę ir juokingas, drugelio sparnus primenančias ausis. – Prancūzijoje, Anglijoje, Ispanijoje, Italijoje. Čia, *Sverige*, – baigė mostelėdama lango pusėn.

Laukiau, kol pasakys „Islandijoje“, nes aš tenai gimiau, tačiau šio pavadinimo ji nepaminėjo. Nė vienoje iš tų šalių nebuvau lankiusis, tačiau toji akimirka ryškiai įsirėžė į sąmonę begalės kitų akimirkų fone – tuomet supratau, jog kada nors ten pabuvosiu. Nuo šios minties man užėmė kvapą, prieš akis atsivėrė ateitis, apie kurią niekad nebuvau susimąsčiusi. Per penkiasdešimt metų idėja būti ne tik tarnaitė, krautuvės darbuotoja arba žmona, mintis, jog galima gyventi ir kur nors kitur, ne vien šiaurės šalyse, tebuvo beformė svaja, niekad nepasiekusi sąmonės.

Daugybė klausimų, kurių nedrįsau pateikti Helgarai, dvejones ir neaiškumai kunkuliuodami sukilo galvoje, ir aš vos ne suvaldžiau pernelyg sparčiai besiveržiančių žodžių srautą.

– Ar jūs esate sutikusi daug... tokių kaip mes?

Ponja Henstrom šyptelėjo.

– Taip, žinoma. Nemažai. Suprantama, pažįstu visus, gyvenančius Upsaloje. Kaip tik todėl be galo nustebau susidūrusi su iki šiol nematyta mūsų šiuo.

– O jūsų vyras?

– Deja, jis mirtingasis. Puikus žmogus.

Dailų, porcelianinį veidą aptemdė liūdesio šešėlis, ir aš aki- moju supratau, jog vieną dieną jis mirs, o ji liks gyventi kaip gyvenusi.

– Ar kiti jūsų pažįstami gyvena taip pat?

Aš mostelėjau į damastinius sienų apmušalus, baldus, namą. Turėjau omenyje visą ją supančią prabangą ir turtą.

Moteris pakreipusi galvą į šalį pažvelgė į mane.

– Ne. Mūsiškiai pasklidę po visas visuomenės klases, jų kilmė, išsilavinimas ir išsiauklėjimas irgi įvairūs.

Aš pati gimiau turtingų, galingų tėvų šeimoje. Mes gyvenome iš milžiniškų akmens luitų pastatytoje pilyje su tikro stiklo langais – pačioje didžiausioje ir prabangiausioje Islandijos pusėje; turėjome mažiausiai keturiolika kambarių gobelenais išmuštomis sienomis, tarnų, mokytojų, muzikos instrumentų ir net knygų. Tą dieną, kai baigėsi mano vaikystė, praradau viską, ką turėjau.

– Supranti, – toliau kalbėjo ponja Henstrom, – be galo ilgai gyvenantis žmogus turi daugybę laiko, taigi ir galimybę lavintis, mokytis, ko tik jis nori. Be to, gali užmegzti pažintis su įtakingais asmenimis. Pradėjęs nedidelį verslą turi puikias sąlygas plėtoti jį tol, kol pakankamai išsiplės. Turtai laiku bėgant auga. Tiksliau, auga tuomet, jei nesi kvailas ir moki elgtis su pinigais.

– Aš pinigų neturiu, – nenorėjau šito sakyti, tiesiog nejučia garsiai išklajau mintis. Visa nukaitau, nes mano skurdas juk ir taip badė akis.

Ponia Henstrom maloningai linktelėjo.

– Ar kada nors buvai ištekėjusi?

– Du kartus. Deja, abu vyrai irgi buvo neturtingi.

Nenorėjau apie juos galvoti. Nei apie mielą, bemokslį Ąsmundurą, nei apie bjaurų, nepakenčiamą žmogėną, su kuriuo sumaniau susieti gyvenimą maždaug po keturiasdešimties metų. Šiaip ar taip, jie abu jau buvo mirę.

– Veikiausiai buvai ištekėjusi už netinkamų vyrų, – be jokio sarkazmo spėjo ponja Henstrom ir mostelėjo ranka kambario pusėn, panašiai kaip aš ką tik. – Aš turiu ir savų pinigų, tačiau visuomet pasistengiu ištekėti už turtingo žmogaus. Jiems mirus, turtas atitenka man vienai, supranti?

Spoksojau į ją išsižiojusi.

– Norite pasakyti... man derėtų pamėginti ištekėti už pasiturinčio vyro?

– Mano supratimu, santuokos su vargšais nė trupučio nepagerino tavo padėties, – glostydama šunelį konstatavo moteris. – Tu apdovanota dailiu veideliu, mieloji, tereikia kitaip apsirengti, mađingai susišukuoti, ir patrauksi daugelio vyrų akis.

– Aš neturiu nei šeimos, nei ryšių, – suniurnėjau, – esu našlaitė, be skatiko kišenėj. Kas panorės mane vesti?

Jau nekalbant apie tai, jog pati nejaučiau jokio noro dar kartą ištekėti.

Ponia Henstrom vėl pakreipė galvą į šalį.

– Mieloji... jeigu aš tau pasakyciau esanti penktoji turtingo anglų žemvaldžio duktė, kaip tu patikrintum, ar tai tiesa? Pasaulis didžiulis ir žmonių jame nepaprastai daug. *Visų* jų niekas nepažįsta. Pasiteiravimo laišakai keliauja ilgus mėnesius. Kai kitą sykį šiūruosi grindis arba valysi dulkes nuo audinių rietuvių,